

Instytut Pamięci Narodowej

<https://ipn.gov.pl/pl/upamietnianie/biezaca-dzialalnosc-biu/181425,Uroczystosci-upamietniajace-rodziny-Kucharskich-i-Ksiązkow-zamordowanych-przez-N.html>
29.04.2024, 16:04

Uroczystości upamiętniające rodziny Kucharskich i Książków zamordowanych przez Niemców za pomaganie Żydom - Kozłów, 23 marca 2023

W przeddzień Narodowego Dnia Pamięci Polaków ratujących Żydów pod okupacją niemiecką w Kozłowie koło Miechowa odbyły się uroczystości ku czci rodzin Kucharskich i Książków, zgładzonych 29 stycznia 1943 r. przez niemiecką ekspedycję karną w pobliskich wsiach Wierzbica i Wolica.

Uroczystości upamiętniające rodziny Kucharskich i Książków zamordowane przez niemiecką ekspedycję karną za pomoc Żydom – Kozłów, 23 marca 2023. Fot. Sławek Kasper (IPN)

Uroczystości upamiętniające rodziny Kucharskich i Książków zamordowane przez niemiecką ekspedycję karną za pomoc Żydom – Kozłów, 23 marca 2023. Fot. Sławek Kasper (IPN)

Uroczystości upamiętniające rodziny Kucharskich i Książków zamordowane przez niemiecką ekspedycję karną za pomoc Żydom – Kozłów, 23 marca 2023. Fot. Sławek Kasper (IPN)

Uroczystości upamiętniające rodziny Kucharskich i Książków zamordowane przez niemiecką ekspedycję karną za pomoc Żydom – Kozłów, 23 marca 2023. Fot. Sławek Kasper (IPN)

Uroczystości upamiętniające rodziny Kucharskich i Książków zamordowane przez niemiecką ekspedycję karną za pomoc Żydom – Kozłów, 23 marca 2023. Fot. Sławek Kasper (IPN)

Uroczystości upamiętniające rodziny Kucharskich i Książków zamordowane przez niemiecką ekspedycję karną za pomoc Żydom – Kozłów, 23 marca 2023. Fot. Sławek Kasper (IPN)

Uroczystości upamiętniające rodziny Kucharskich i Książków zamordowane przez niemiecką ekspedycję karną za pomoc Żydom – Kozłów, 23 marca 2023. Fot. Sławek Kasper (IPN)

Uroczystości upamiętniające rodziny Kucharskich i Książków zamordowane przez niemiecką ekspedycję karną za pomoc Żydom – Kozłów, 23 marca 2023. Fot. Sławek Kasper (IPN)

Uroczystości upamiętniające rodziny Kucharskich i Książków zamordowane przez

niemiecką ekspedycję karną za pomoc Żydom – Kozłów, 23 marca 2023. Fot. Sławek Kasper (IPN)

Uroczystości upamiętniające rodziny Kucharskich i Książków zamordowane przez niemiecką ekspedycję karną za pomoc Żydom – Kozłów, 23 marca 2023. Fot. Sławek Kasper (IPN)

Uroczystości upamiętniające rodziny Kucharskich i Książków zamordowane przez niemiecką ekspedycję karną za pomoc Żydom – Kozłów, 23 marca 2023. Fot. Sławek Kasper (IPN)

Uroczystości upamiętniające rodziny Kucharskich i Książków zamordowane przez niemiecką ekspedycję karną za pomoc Żydom – Kozłów, 23 marca 2023. Fot. Sławek Kasper (IPN)

Uroczystości upamiętniające rodziny Kucharskich i Książków zamordowane przez niemiecką ekspedycję karną za pomoc Żydom – Kozłów, 23 marca 2023. Fot. Sławek Kasper (IPN)

Uroczystości upamiętniające rodziny Kucharskich i Książków zamordowane przez niemiecką ekspedycję karną za pomoc Żydom – Kozłów, 23 marca 2023. Fot. Sławek Kasper (IPN)

Uroczystości rozpoczęły się mszą świętą w kościele Podwyższenia Krzyża Świętego w Kozłowie. Po modlitwie kapelan kombatantów i organizacji niepodległościowych o. Jerzy Pająk z Krakowa poświęcił na miejscowym cmentarzu nowe nagrobki rodzin Kucharskich i Książków, ufundowane przez Instytut Pamięci Narodowej. W imieniu rodzin ofiar niemieckiej zbrodni wyrazi podziękowania dla IPN wygłosił Piotr Książek, wnuk Piotra Książka, zamordowanego w Wierzbicy.

W uroczystościach uczestniczył zastępca prezesa IPN dr Mateusz Szpytma, a także m.in. wicemarszałek Senatu Marek Pęk, wicewojewoda małopolski Ryszard Pagacz, reprezentujący marszałka Województwa Małopolskiego Grzegorz Surdy, wójt Kozłowa Jan Basa i starosta miechowski Jacek Kobyłka. Zastępca prezesa IPN i wicewojewoda małopolski wręczyli dyrektorowi zespołu szkolno-przedszkolnego w Kozłowie akty powierzenia opieki nad grobami wojennymi obu rodzin.

– Na ich grobach widnieje nie tylko krzyż – znak wiary, ale również biały orzeł, symbol naszego państwa. [...] Dlaczego ten symbol jest tam umieszczony? Ponieważ ukrywanie Żydów było czymś co mieściło się w misji Polskiego Państwa Podziemnego, co było popierane przez polski rząd na uchodźstwie –

mówił do zebranych dr Szpytma.

- Na jednym ze zdjęć z ubiegłorocznej ekshumacji rodziny Książków zobaczyłem czerwone korale. Korale Julianny Książek. [...] Te korale zostaną umieszczone w Muzeum II Wojny Światowej jako świadectwo o tych wszystkich, którzy zostali zamordowani w Polsce za pomoc Żydom. Świadectwo, że to byli ludzie, którzy mieli swoje marzenia, swoje rodziny, którzy chcieli żyć, ale jeszcze ważniejsze było dla nich życie innych.

Wcześniej dyrektor Oddziału IPN w Krakowie dr hab. Filip Musiał i naczelnik Oddziałowego Biura Upamiętniania Walk i Męczeństwa dr Maciej Korcuć złożyli kwiaty w Wierzbicy – w miejscu, w którym Niemcy zabili małżeństwo Książków i ich dwóch synów oraz dwoje ukrywanych Żydów.

* * *

Rodziny Kucharskich i Książków wraz z kilkoma innymi pomagały Żydom ukrywającym się we wsiach Wierzbica i Wolica. W styczniu 1943 r. jeden z ukrywanych pochwycony przez Niemców zgodził się wskazać niemieckiej ekspedycji karnej wszystkie gospodarstwa, które udzielały pomocy ludności żydowskiej. 29 stycznia 1943 r. uzbrojeni funkcjonariusze służb niemieckich pod dowództwem volksdeutscha Kazimierza Nowaka szli kolejno do wskazywanych domów i mordowali wszystkich zastanych tam ludzi.

W Wolicy zastrzelili Jana Gądka, jego żonę Władysławę oraz teściową Balbinę Bielawską. W Wierzbicy, w domu rodziny Książków, zamordowali dwoje ukrywanych tam Żydów oraz Piotra Książka, jego synów Jana i Zygmunta i żonę Julię Książek. W domu Nowaków zamordowali gospodarza i jego kilkuletnią córkę. W gospodarstwie Kucharskich strzelali kolejno do ośmiu osób, które w tym czasie przebywały w domu. Zamordowani zostali: Anna Kucharska wraz z 14-letnim Mieczysławem i mającymi po kilka lat Bolesławem oraz bliźniakami Józefem i Stefanem. Zastrzelona została także ich babcia Julianna Ostrowska. Cudem uratowali się, choć zostali ciężko ranni – ojciec rodziny Izydor Kucharski (okaleczony na całe życie) i jego syn Bronisław Kucharski (stracił wzrok). Na koniec niemiecka ekspedycja karna zamordowała Żyda, który wskazał gospodarstwa, a także napotkanego po drodze Polaka – Stanisława Tochowicza.

Już w 1943 r. Armia Krajowa dokonała w imieniu Rzeczypospolitej Polskiej udanego zamachu na volksdeutscha Nowaka, odpowiedzialnego za liczne zbrodnie na Polakach, Żydach i Romach. Został on śmiertelnie ranny i zmarł w szpitalu w Miechowie.

Niemcy nie pozwolili pochować zamordowanych na cmentarzu. Dopiero po wojnie zwłoki członków rodziny Kucharskich zostały ekshumowane i przeniesione na cmentarz w Kozłowie. Grób wykonany z lastryko z biegiem lat był w coraz gorszym stanie. W 2023 r. został zastąpiony nowym nagrobkiem z granitu. Na wniosek Piotra Książka, wnuka

zamordowanego Piotra Książka, Oddziałowe Biuro Upamiętniania Walk i Męczeństwa IPN w Krakowie przeprowadziło 24 maja 2022 r. ekshumację szczątków czterech osób z rodziny Książków: Piotra, Julii, Jana i Zygmunta. 27 maja w kościele parafialnym w Kozłowie urządzono ich pogrzeb. W tym roku również tutaj, na miejscu tymczasowej mogiły, wystawiony został nowy pomnik nagrobny.

Oba nagrobki zostały ufundowane przez Instytut Pamięci Narodowej. Otrzymały jednolity kształt przyjęty przez IPN w Małopolsce jako wzór grobu państwowego.